

BIZALOM ÉS BIZTONSÁG

A nemzetközi terrorizmus hatása a határforgalom ellenőrzésére mindenki számára ismert szigorításokhoz vezetett. Az államok biztonsága, köz- és nemzetbiztonsága újszerű, jelentős fenyegetéssel szembesült, amelyre válaszképp az államok, államszövetségek erőteljes titkosszolgálati, rendészeti fellépéssel válaszoltak. Természetesen ezen intézkedések a szabadságjogok érvényesülése tekintetében kompromisszumokat generáltak. Hasonló hatás érvényesült a nemzetközi áruforgalom terén is, a szállítmányok átvizsgálásának esetszáma emelkedett, a kereskedelmi forgalom lelassult. Ugyanakkor teljesen nyilvánvaló, hogy a nemzetközi áruforgalomban megjelenő valamennyi szállítmány nem vizsgálható át anélkül, hogy ez jelentős hátrányt ne okozna a gazdálkodók részére illetve indokolatlanul ne növelné a vámhatóságok ellenőrzéseket végző szervezeti egységeinek méretét, ezzel az államok kiadásait.

A nemzetközi árukereskedelemben a szállítások egy jelentős része olyan gazdálkodó szervezetek között történik, amelyek megbízhatóak, ellenőrizhetőek és ellenőrzöttek is, így az általuk szállított/szállítatott áruk a biztonságra nem jelentenek veszélyt. Így a fejlett ipari államok egy része lehetőséget biztosít arra, hogy egyes gazdálkodók pozitívan megkülönböztessék magukat a vámkezelés folyamatában, így szerevezve előnyt a vámeljáráások során, illetve biztosítva lehetőséget a vámhatóságok erőinek célzottabb felhasználására. Ez a bizalmi viszony mindkét fél részéről feltételezi a kölcsönösen vállalt kötelezettségek maradéktalan betartását, amelyet a hatóság rendszeresen megvizsgál. A jelenség bemutatásához az Amerikai Egyesült Államok programját, az Európai Unió tanúsítványait és a kettő kölcsönös elismerésének egyes kérdéseit vizsgáltam meg.

Amerikai Egyesült Államok – C-TPAT

A nemzetközi terrorizmus elleni hatékonyabb fellépés és a fokozott biztonságra való törekvés először az Amerikai Egyesült Államokban kapott nagyobb szerepet. A 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően az Amerikai Egyesült Államok minden kormányzati szerve feladatot kapott a terrorizmus elleni fellépésben. Szigorodott a vízumkiadás rendszere, a határforgalom ellenőrzése és a vámellenőrzések is alapvetően új irányt kaptak. A terrorista cselekményekhez felhasználható fegyverek, anyagok kiszűrése, a kettős felhasználású termékek külkereskedelmi forgalmának fokozott ellenőrzése hangsúlyosabban jelent meg az Egyesült Államok vámeljáráásaiban. Ez természetesen jelentős erőket és eszközöket kötött le, mindamelllett jelentősen növelte az ország biztonságát is. A kezdeti időszak után alapvető szükségletként jelent meg az, hogy a szállítmányok között megbízhatósági szempontból különbséget lehessen tenni, meg lehessen határozni egy olyan kört, amelynek a megbízhatósága megkérdőjelezhetetlen, így rendszeres és tételes ellenőrzése nem szükséges. Ez lehetőséget teremtett a rendelkezésre

álló erők és eszközök olyan csoportosítására, amely jobban fókuszál a nem megbízható, vagy nem ellenőrzött gazdálkodók közötti kereskedelmi forgalomra.

Az Egyesült Államok vámhatósága így 2001 novemberében életre hívta a Vám és Gazdálkodói Együttműködés a Terrorizmus Ellen elnevezésű programot (Customs-Trade Partnership Against Terrorism, rövidítve: C-TPAT) amelynek akkor 7 jelentős gazdálkodó volt a tagja. A C-TPAT programban résztvevők száma 2011-re meghaladta a 10,000-et, ezen vállalatok által szállított áruk értéke az Egyesült Államok külkereskedelmi forgalmának több mint felét teszi ki.⁸⁶⁰ A programban önkéntesen résztvevő gazdálkodók megállapodást kötnek az Amerikai Egyesült Államok Vám és Határőrizeti Ügynökségével (US Customs and Border Protection), amelyben rögzítik, hogy megfelelnek az ügynökség által meghatározott biztonsági profiloknak és bevezetik a szükséges biztonsági intézkedéseket. A vámellenőrzések során ezen gazdálkodók által szállított áruk az alacsony kockázati profilba kerülnek és ritkábban ellenőrzik őket. Emellett azonban a hatóság visszatérő módon, rendszeresen ellenőrzi a gazdálkodó előéletét, telephelyeit és alkalmazott eljárásait is, annak érdekében, hogy meggyőződjön a megállapodásban vállaltak betartásáról. Ez természetesen növeli az ellátási lánc biztonságát egyben előnyöket nyújt a gazdálkodók részére is a programban nem résztvevő versenytársaikkal szemben.

A program kizárólag a biztonsági jellegű kockázatokat kezeli és ezen a téren épít a vámhatóság és a gazdálkodók közötti bizalomra, együttműködésre.

Európai Unió - AEO

Az Egyesült Államokbeli folyamatot követően az Európai Unióban is megkezdődött a gazdasági szereplők hasonló komponenst is tartalmazó tanúsításának folyamata. Ezt megalapozta a jelenleg 178 tagállammal rendelkező Vám Világszervezet által a nemzetközi kereskedelmi forgalom könnyítése és biztonságának javítása érdekében kidolgozott szabványrendszer a SAFE (Standards to Secure and Facilitate Global Trade), amely bevezette az „engedélyezett gazdálkodó” fogalmát. A rendszer alapvetően az ellátási lánc biztonságának erősítése, a vámhatóságok közötti és a vámhatóságok és gazdálkodók közötti együttműködés elősegítésére hivatott.⁸⁶¹

A SAFE irányelveinek figyelembevételével az Európai Parlament és a Tanács 648/2005/EK rendelete által módosított Közösségi Vámkódex (2913/92/EGK tanácsi rendelet) bevezette az Engedélyezett Gazdálkodó státuszt (Authorised Economic Operator, rövidítve: AEO), amely nemcsak a fent részletezett biztonsági jellegű kockázatokat, de a vámhatóságok szempontjából szintén fontos gazdasági kockázatokat is megfelelően kezeli. *„Az AEO tanúsítványnak három típusát különböztetjük meg:*

AEO-tanúsítvány – „Vámügyi egyszerűsítések”, vagyis AEOC: azoknak a gazdasági szereplőknek érdemes kérelmezniük, akik a vámjogszabályok által biztosított egyszerűsítésekben kívánnak részesülni;

AEO-tanúsítvány – „Biztonság és védelem”, vagyis AEOS: azoknak a gazdasági szereplőknek érdemes kérelmezniük, akik a vámellenőrzések során a biztonsággal és a

⁸⁶⁰ Forrás:

http://www.cbp.gov/linkhandler/cgov/trade/cargo_security/ctpat/ctpat_program_information/what_is_ctpat/ctpat_overview.ctt/ctpat_overview.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 02.)

⁸⁶¹ Forrás:

http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/SAFE%20Framework_EN_2007_for_publication.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 02.)

védelemmel kapcsolatos könnyítésekben kívánnak részesülni az áruknek a Közösség vámterületére való belépésekor, vagy innen történő kilépésekor; AEO-tanúsítvány – „Vámügyi egyszerűsítések/ Biztonság és védelem”, vagyis AEOF: a fenti két típus kombinációja.”⁸⁶²

A fenti felsorolásból is látszik, hogy az Európai Unió a biztonság kérdései mellett komplexebb szemlélettel a vámhatóságok szempontjából releváns gazdasági kockázatokra külön tanúsítási lehetőséget biztosít. A tanúsítványt az Unió összes tagállamának vámhatóságai kötelesek elfogadni. A tanúsítvány megszerzéséhez számos nemzeti és nemzetközi előny is kapcsolódik, ilyenek például az önadózás lehetősége, a csökkentett adattartalommal benyújtott gyűjtő vámáru-nyilatkozat tételének lehetősége, vagy az EU-n kívüli államokkal történő kölcsönös elismerés.

A nemzetközi kereskedelem segítésének egyik legfontosabb kérdése ma a különböző államok, államszövetségek, vámuniók által kiadott tanúsítások kölcsönös elismerése, a biztosított előnyök útján pedig a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokat, az áruforgalom további hatékony támogatása.

Kölcsönös elismerések - C-TPAT és AEOS

A különböző tanúsítási rendszerek és programok közötti átjárhatóság, az egyes gazdálkodók megbízhatóságának átfogó tanúsítása és a tanúsítás elismerése, a globális áruforgalom biztonságának növelése útján közvetlenül is hozzájárul az érintett államok közbiztonságához, nemzetbiztonságához.

A transzatlanti gazdasági kapcsolatok a világ legintegráltabb kapcsolatrendszerét jelentik. Az USA és az EU gazdasága a világ teljes GDP-ének közel a felét, a világkereskedelem közel harmadát jelenti. Mindkét fél érdekelt volt tehát a közel 440 milliárd euróra tehető áruforgalom vámformalitásainak egyszerűsítésében, ugyanakkor a biztonság magas szinten tartásában.⁸⁶³

Az Európai Unió a létrehozott AEO rendszer kölcsönös elismerése terén igen jelentős előrelépéseket tett az elmúlt időszakban. Japánnal⁸⁶⁴, Norvégiával⁸⁶⁵, Svájccal⁸⁶⁶, az Amerikai Egyesült Államokkal⁸⁶⁷ megszületett a megállapodás a kölcsönös elismerésről. A Kínai Népköztársasággal a kölcsönös elismerés érdekében „roadmap”, útitervezet készült, amelynek végrehajtása folyamatos.

A C-TPAT és az AEO kölcsönös elismerése az AEO tanúsítványok „biztonsági és védelmi” típusára (AEOS) illetve a „teljes” AEOF típus esetében a védelmi komponensre vonatkozik. A rendszerek átjárhatósága érdekében szükséges volt az egyes vámterületeken alkalmazott gazdálkodói azonosítók kölcsönös megfeleltetése. Ez az USA esetében a MID számhoz (Manufacturer's Identification Number – Gyártói Azonosító Szám) tartozó

Forrás:

⁸⁶² http://nav.gov.hu/data/cms215908/56._Az_engedelyezett_gazdalkodoi_statusz_altalanos_jellemzoi_2012..pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 02.)

⁸⁶³ <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/united-states> (Letöltés ideje: 2012. 08. 02.)

⁸⁶⁴ A Vámegyháttmüködési Vegyes Bizottság 1/2010. számú határozata alapján, 2010. június 24.

⁸⁶⁵ 2009. június 30-án elfogadott az Európai Gazdasági Térség Vegyes bizottságának döntése a 10. jegyzőkönyv módosításáról

⁸⁶⁶ 2009. június 25.-én aláírt, A vámbiztonsági jellegű formalitások és ellenőrzések egyszerűsítéséről szóló megállapodás

⁸⁶⁷ A Kölcsönös Elismerési Határozatot 2012. május 4-én írta alá az USA és az EU

információk EU-s EORI számnak (Economic Operators Registration and Identification number – gazdasági szereplők nyilvántartási és azonosító száma) való megfeleltetését jelenti. A kölcsönös elismerési eljárás során az amerikai szakemberek és az EU intézményeinek valamint a tagállamok képviselői az egyeztetéseken túlmenően 4 esetben közös helyszíni vizsgálatok útján győződtek meg a rendszerek működésének hatékonyságáról, végrehajtásuk eredményességéről.

Az Amerikai Egyesült Államokkal aláírt határozat gyakorlati végrehajtása 2012. július 1-jén kezdődött meg. A rendszer jelentős előnyt biztosít a programok valamelyikében tanúsítással rendelkező gazdálkodóknak, hiszen a megszerzett előnyöket a másik fél által folytatott eljárásokban is élvezik.

Összegzés

A fentiek alapján megállapítható, hogy a terrorizmus megjelenése és a globalizáció a vámhatóságok munkájára, ellenőrzési tevékenységére is jelentős hatást gyakorolt. Ugyanakkor a vámhatóságok és a Vám Világszervezet felismerték, hogy a kereskedelmi forgalom jelentős része olyan legális kereskedelem, amely nem jelent veszélyt az államok biztonságára. Szereplői megbízható gazdálkodók, tevékenységük segítése az államok gazdasági céljaival indokolható, valamint ellenőrzésüktől biztonsági jellegű fenyegetések kiszűrése nem várható. A vámhatóságok először az Amerikai Egyesült Államokban, majd az EU-ban és számos más országban is partneri együttműködéseket hoztak létre a gazdálkodókkal, amelynek részeként megfelelő feltételek teljesítése esetén kedvezményeket és könnyítéseket biztosítanak egyes gazdálkodóknak. A megállapodásban vállaltaknak megfelelően a gazdálkodók teljesítik a programok követelményeit így egyes vámellenőrzések alól az általuk szállított áruk mentesülnek.

Az Amerikai Egyesült Államok vámhatósága által létrehozott C-TPAT alapvetően a terrorizmus elleni harc egyik eszköze, fő feladata előnyöket biztosítani azon gazdálkodók részére akik terrorizmusban való részvétele, ennek elősegítése az általuk alkalmazott belső eljárásrendek és garanciák miatt kizárható. Az Európai Unió Közösségi Vámkódexe a Vám Világszervezet által kidolgozott engedélyezett gazdálkodó koncepciót alkalmazza a gyakorlatban. A tanúsítás nem csak biztonsági de vámügyi egyszerűsítések érdekében is külön-külön és együtt is elnyerhető. A világkereskedelem harmadát bonyolító és számos tekintetben szoros szövetségi kapcsolatokat ápoló euro-atlanti térségben a fenti tanúsításokat a C-TPAT és az AEOS vonatkozásában kölcsönösen elismerik, így biztosítják az előnyöket a másik fél tanúsítást nyert gazdálkodói számára. Az együttműködés gazdasági szükségszerűsége mellett jelentősen megkönnyítette a kölcsönös elismerési megállapodás kidolgozását és elfogadását a biztonsági felfogás azonossága, a politikai értékek hasonlósága és a fenyegetettség közel azonos mértéke is. A transzatlanti kapcsolatokra jellemző szövetségi bizalom jelentős befolyással volt a megállapodás kialakítására.

A jövő egyik meghatározó kérdése lesz az, hogy a kölcsönös elismerések terén milyen előrelépések érhetőek el olyan térségekkel, amelyekkel az együttműködésnek nincsenek ilyen mély történelmi gyökerei illetve biztonsági területen az együttműködés nem kialakult illetve kezdeti stádiumban van. Teljesen egyértelmű, hogy a Kínai Népköztársasággal folytatott gazdasági kapcsolatok és azok volumene szükségszerűvé teszi az engedélyezett gazdálkodói modell kölcsönös elismerését, ugyanakkor jelenleg a tárgyalások, amelyek legutolsó fordulója az EU-Kína Közös Vámegyüttműködési Tanács 6. Ülése volt 2012. június 25-én, még nem hoztak eredményt.